

ASIA Kaupungin sosiaalitoimen menettely**KANTELU**

Kantelija on oikeuskanslerille osoittamassaan 13.3.2017 päivätyssä kirjoituksessa arvostellut kaupungin sosiaalitoimen menettelyä. Kantelija on arvostellut sosiaalitoimen menettelyä edustamansa alaikäisen turvapaikanhakija A:n (s. 2001) asioiden hoitamisessa muun muassa liittyen lapsen sijoituspaikkaan. Kantelija katsoo sosiaalitoimen jättäneen noudattamatta hyvän hallinnon periaatteita, eikä kantelija ole saanut asiassa pyytämääns kirjallisia päätöksiä.

SELVITYS

Kantelun perusteella kaupungin sosiaalityön palvelut on antanut 24.5.2017 päivätyn aikuis- ja vammaissosiaalityön esimiehen, perhesosiaalityön esimiehen ja sosiaalipalveluiden päällikön allekirjoittaman selvityksen, jonka liitteenä ovat maahanmuuttajapalveluiden sosiaalityöntekijän 24.5.2017 päivätty selvitys sekä sosiaalityöntekijä B:n 24.5.2017 päivätty selvitys.

Selvitysten mukaan kantelija toimi alaikäisen A:n edustajana. Edustajan tehtävät on kuvattu laissa kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta. Lisäksi maahanmuuttovirasto on ohjeistanut asiaa vuonna 2014 ohjeella: Ilman huoltajaa turvapaikkaa hakevan lapsen edustaminen. Laki ja ohje luovat perustan edustajana toimimiselle. A asui pienryhmäkodissa. Asiakirjojen mukaan A:lle oli 17.11.2016 myönnetty turvapaikka ja oleskelulupa A neljäksi vuodeksi kansainvälisen suojelun tarpeen vuoksi. A oli kuitenkin majoittunut pidempiä ajanjaksoja edustajansa luona. Perheryhmäkodin olisi lain mukaisesti pitänyt ilmoittaa asiasta, jotta sosiaalitoimi olisi voinut selvittää yksityisen sijoituksen mahdollisuutta. Näin ei ollut kuitenkaan tehty. Ilmoitusvelvollisuuden rikkomisesta johtuen yksityisen sijoituksen selvitykseen on ryhdytty, kun tieto asiasta oli tullut sosiaalitoimeen. Tähän liittyvät kotikäynnit kantelijan luokse oli tehty 2.2.2017 ja 2.3.2017.

Selvityksessä on todettu, että yksityisen sijoituksen selvitys oli viivästynyt, koska selvitykseen osallinen työntekijä oli 3.2.2017 virkavastuunsa nojalla tehnyt poliisille kantelijasta yksityisen sijoituksen selvitysprosessin aikana saamiensa tietojen perusteella hyväksikäyttöepäilyä koskevan tutkintapyynnön. Ennen tutkintapyynnön tekemistä työntekijä oli konsultoinut asiassa yli-

opistollisen keskussairaalan oikeuspsykiatria ja poliisia. Yksityisen sijoituksen prosessia ei ollut voitu tässä tilanteessa jatkaa, koska poliisi oli edellyttänyt selvityksen keskeyttämistä, jotta se ei vaarantaisi tutkintaa. Asiasta ei myöskään saanut poliisiin ohjeen mukaisesti millään tavalla tiedottaa asianomaisia. Poliisille toimitetun tutkintapyynnön myötä myös A:n lastensuojelun tarve oli tullut lakisääteisesti ja normaalin toimintakäytännön mukaisesti tutkia. Lastensuojelulliset huolet olivat liittyneet edustajan luona oleviin asuinolosuhteisiin, muun asiayhteyden kautta tulleeseen salassa pidettävään tietoon sekä siihen, että nuori oli ylipäänsä haavoittuvassa asemassa oleva henkilö. Lastensuojelullista huolta oli lisännyt myös edustajan aseman ristiriitaisuus suhteessa haettuun yksityiseen sijoitukseen.

Selvityksen mukaan yksityisen sijoituksen arviointiprosessissa oli katsottu tarpeelliseksi vaihtaa selvityshenkilöitä, koska aiemmat selvityshenkilöt olivat liittyneet tutkintapyyntöön ja virka-avun kautta poliisiin tutkintaprosessiin. Kantelijaa oli asiassa tavattu 6.4.2017, jolloin hänelle oli tiedotettu yksityisen sijoituksen arvioinnin etenemisen aikataulusta ja uudesta työntekijästä. Samassa yhteydessä oli pahoiteltu prosessin viivästymistä ja horjuvuutta. Selvitystä annettaessa A:n yksityisen sijoituksen arviointiprosessi oli loppusuoralla. Kantelijalle oli myös 17.5.2017 ilmoitettu, että A:n kohdalla oli käynnistetty lastensuojelutarpeen selvitys ja uuden edustajan hakuprosessi.

VASTINE

Kantelija on antanut selvitysten johdosta 19.6.2017 päivätyn vastineen sekä osoittanut oikeuskanslerille 1.9.2017 ja 8.9.2017 päivättyt lisäkirjoitukset. Lisäkirjoituksissaan kantelija on arvostellut kaupungin sosiaalitoimen menettelyä häntä koskevaa rikostutkintaa sekä A:n edustajan määräämistä koskevilla asioilla.

LISÄSELVITYS

Kaupungin sosiaalityön palvelut on antanut 30.10.2017 päivätyn aikuis- ja vammaissosiaalityön päällikön, perhesosiaalityön päällikön ja sosiaalipalveluiden johtajan allekirjoittaman lisäselvityksen, jonka liitteenä on maahanmuuttajapalveluiden vs. sosiaalityöntekijän 30.10.2017 päivätty selvitys ja vs. johtavan sosiaalityöntekijän 30.10.2017 päivätty selvitys.

Lisäselvityksen mukaan selvitys yksityisestä sijoituksesta oli tehty kesäkuussa 2017 ja päätökseen (6.6.2017) oli sisällynyt kaksi edellytystä: oma tila ja edustajan vaihtaminen. A:lle varatun oman tilan rakentaminen oli asiakirjojen mukaan alkanut, mutta ilmoitusta tilan valmistumisesta ei ollut vielä saapunut.

Nuoren edustajasta päättää käräjäoikeus. Vs. sosiaalityöntekijän selvityksen mukaan kantelija oli soittanut hänelle 2.8.2017 ja selittänyt A:n senhetkisen tilanteen. Kantelija oli kertonut lähettäneensä kesäkuussa käräjäoikeuteen hakemuksen edustajan vaihdosta. Hänelle oli sittemmin käräjäoikeudesta kerrottu, että käräjäoikeus ei voi hyväksyä hakemusta, koska uutta edustajaa voi ehdottaa vain kunnan puolesta sosiaalitoimi. Vs. sosiaalityöntekijä oli samana päivänä selvittänyt asiaa käräjäoikeudesta ja sopinut, että käräjäoikeus tekisi päätöksen edustajan vapauttamisesta kantelijan hakemuksen pohjalta ja että käräjäoikeus lähettäisi kunnalle lausumapyynnön uuden edustajan määräämisestä. Käräjänotaarin lausumapyyntö oli tullut sosiaalitoimeen postitse 16.8.2017. Kantelijan tiedusteluun oli 11.8.2017 vastattu, että uutta edustajaa A:lle etsitään koko ajan. Kantelijalle oli kerrottu, että C:tä sosiaalitoimi ei ehdota edustajaksi, koska hän kuuluu kantelijan lähipiiriin. Selvityksessä on viitattu maahanmuuttoviraston ohjeeseen ja laissa edustajan tehtävästä säädettyyn. Edustajan suhde lapseen tulee pitää ennen kaik-

OIKEUSKANSLERINVIRASTO

kea ammatillisena ja lain mukaan edustajan tehtäviin ei kuulu lapsen päivittäinen hoito, kasvatusta tai muu huolenpito. Vs. sosiaalityöntekijän saamien tietojen mukaan A:lle oli etsitty uutta avustajaa jo 19.6.2017, mutta tuolloin sekä kantelija että A olivat kieltäytyneet uudesta edustajasta. Elokuun 2017 alussa oli usealta edustajaehdokkaalta kysytty ryhtymisestä A:n edustajaksi, ja D oli suostunut uudeksi edustajaksi. D:tä oli ehdotettu uudeksi edustajaksi yhteisessä tapaamisessa 14.9.2017, mutta kantelija ja A olivat kieltäytyneet hyväksymästä D:tä. Kantelija oli lähettänyt vs. sosiaalityöntekijälle sähköpostia 19.9.2017 ja ilmoittanut, että A oli muuttanut mieltään ja hyväksyisi D:n uudeksi edustajaksi. Sosiaalitoimeen oli sovittu uusi tapaaminen 25.9.2017, jolloin uuden edustajan hakemus oli allekirjoitettu ja lähetetty käräjäoikeuteen.

Vs. johtava sosiaalityöntekijä on selvittänyt osaltaan palvelutarpeen arvioinnin ja palveluohjaus tiimin johtavana sosiaalityöntekijänä itseään, sosiaalityöntekijä B:tä sekä Ankkuri-tiimin sosiaalityöntekijää koskevat seikat. Selvityksen mukaan prosesseissa on erotettava toisistaan tutkintapyyntö, lastensuojelun tarpeen arviointi ja yksityisen sijoituksen prosessi, jotka ovat osittain erillisiä prosesseja ja osittain toisiinsa linkittyviä. Lisäksi A:lla on sosiaalihuollon asiakkuus maahanmuuttajayksikössä, jossa hänen vastuutyöntekijänään on vs. sosiaalityöntekijä. Maahanmuuttajayksikkö oli pyytänyt palvelutarpeen arvioinnin ja palveluohjaus tiimin apua yksityisen sijoituksen selvittämiseksi tammikuussa 2017. Yksityisen sijoituksen selvityksen tekijäksi oli valikoitunut palvelutarpeen arvioinnin ja palveluohjaus tiimin osalta B, sillä hänellä oli pitkä kokemus olosuohdeselvitysten tekemisessä. Yksityisen sijoituksen prosessin aikana oli ilmennyt seikkoja, joiden vuoksi tutkintapyyntö poliisille oli tehty. B oli kirjannut pohtimansa asiat yksityistä sijoitusta koskevaan asiakaskertomukseen 2.2.2017 sekä lastensuojelun asiakaskertomukseen 3.2.2017. B oli tehnyt tutkintapyyntö lastensuojelun toimintakäytäntöjen mukaisesti. Vs. johtava sosiaalityöntekijä oli pyytänyt B:tä konsultoimaan poliisia ja oikeuspsykiatrian poliklinikkaa runsaiden epäselvien asioiden ja B:n ammatillisen hämmennyksen vuoksi. Konsultointikäytännön tarkoituksena on varmistua siitä, että tutkintapyyntö tekemiselle on lailliset perusteet, sekä saada tukea ammatilliseen reflektioon epäselvissä tilanteissa moniammatillisella yhteistyöllä. Konsultoitaessa poliisi oli pyytänyt tekemään tutkintapyyntö ja B oli toiminut poliisin ohjeen mukaisesti. Sosiaalitoimi ei arvioi tutkintapyyntöä tehdessään, onko rikosta tapahtunut. Poliisi ratkaisee, tutkitaanko asia vai ei. Sosiaalitoimella ei ollut ollut roolia poliisin tutkinnan aikataulujen tai käytäntöjen määräytymisessä.

Vs. johtavan sosiaalityöntekijän selvityksen mukaan edellä mainituista syistä oli syntynyt myös lastensuojelullinen huoli. Tutkintapyyntö tekemisen jälkeen B oli kirjannut A:lle 3.2.2017 lastensuojelun vireille tuloa koskevan asiakirjan ja A:lle oli aloitettu lastensuojelun tarpeen selvitys. Lastensuojeluasiasia oli siirretty Ankkuri-tiimin sosiaalityöntekijälle mahdollisen poliisitutkinnan vuoksi. Tämä oli saanut 20.2.2017 rikoskomisariolta ohjeeksi, että lastensuojelun tai yksityisen sijoituksen selvittäjien ei pidä lähteä selvittämään omatomaisesti asiaa, ettei rikostutkinta vaarannu. Lastensuojelun tarpeen arviointi oli mahdollistunut poliisitutkinnan ja yksityisen sijoituksen arvioinnin päätyttyä näistä saatujen tietojen perusteella. Ankkuri-tiimin sosiaalityöntekijä oli vastaanottanut poliisin ilmoituksen tutkinnan päättämisestä 3.6.2017. Tutkinnan lopettamisen perusteeksi oli ilmoitettu, ettei suoritettujen esitutkintatoimien antamien tietojen ja muun selvityksen perusteella esiin tullut sellaisia seikkoja, joiden perusteella poliisin olisi syytä epäillä asiassa rikosta. Myöskään 6.6.2017 valmistuneen yksityisen sijoituksen selvityksen perusteella ei ollut noussut lastensuojelullista huolta ja sosiaalityöntekijä oli päättänyt lastensuojelun tarpeen arvioinnin. Johtavan sosiaalityöntekijän ja sosiaalityöntekijän arvioiden mukaan A:n sosiaalihuollon asiakkuus maahanmuuttajapalveluissa on riittävä. Lastensuojelullista huolta herättänyt edustajan aseman ristiriitaisuus suhteessa haettuun yksityiseen sijoitukseen oli maahanmuuttajayksikön tiedossa ja asiaa käsiteltiin siellä, joten lastensuojelua ei tarvittu tältäkään osin. Selvityksen mukaan Ankkuri-tiimin sosiaalityöntekijä oli virheellisesti jättänyt postittamatta päätöksen edustajalle ja päätöksen postittaminen oli viivästynyt kohtuutto-

masti. Päätös oli tehty 15.6.2017 ja postitettu vasta 4.9.2017. Kyseessä oli ollut inhimillinen virhe. Työntekijällä oli ollut tiedossa, että kantelija oli A:n edustaja. Virhe oli johtunut toimintakäytäntöjen epäselvyydestä.

LISÄVASTINE

Kantelija on antanut sosiaalitoimen lisäselvitysten johdosta 21.12.2017 päivätyn vastineen. Vastineen mukaan sosiaalitoimi oli vihdoin 27.11.2017 hyväksynyt A:n siirtymisen yksityiseen sijoitukseen kantelijan luokse, vaikka tämä olisi voitu tehdä jo vuotta aikaisemmin perustuen Kalliola säätiön sosiaalihoitajan lausuntoon.

RATKAISU

Sovellettavat säännökset

Kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain (746/2011) 39 §:ssä säädetään edustajan määräämisestä. Pykälän 1 momentin mukaan kansainvälistä suojelua hakevalle, tilapäistä suojelua saavalle ja sellaiselle ihmiskaupan uhriksi joutuneelle lapselle, jolla ei ole oleskelulupaa, määrätään viivytyksettä edustaja, jos lapsi on Suomessa ilman huoltajaa tai muuta laillista edustajaa. Pykälän 2 momentin mukaan hakemuksen edustajan määräämisestä tekee vastaanotto- tai järjestelykeskus, jonka asiakkaaksi lapsi on rekisteröity. Ennen hakemuksen tekemistä lasta on kuultava 5 §:n 2 momentissa säädetyllä tavalla. Vastaanotto- tai järjestelykeskuksen johtaja käyttää huoltajalle kuuluvaa puhevaltaa lapsen henkilöä ja varallisuutta koskevissa asioissa, kunnes lapselle on määrätty edustaja.

Edellä mainitun lain 40 §:ssä (87/2015) säädetään edustajan kelpoisuudesta. Pykälän 1 momentin mukaan edustajaksi määrätään tehtävään sopiva täysivaltainen henkilö, joka antaa siihen suostumuksensa ja joka kykenee hoitamaan tehtävänsä moitteettomasti. Edustajaksi ei voida määrätä henkilöä, jolla on tai voisi olla eturistiriita lapsen kanssa. Pykälän 2 momentin mukaan edustajaksi määräämisen edellytyksenä on, että henkilö on toimittanut käräjäoikeuden nähtäväksi rikosrekisterilain (770/1993) 6 §:n 2 momentissa tarkoitetun otteen rikosrekisteristä.

Lain 41 §:ssä säädetään edustajan tehtävistä. Pykälän 1 momentin mukaan edustaja käyttää huoltajalle kuuluvaa puhevaltaa lapsen henkilöä ja varallisuutta koskevissa asioissa sekä hoitaa lapsen varallisuutta siten kuin oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 1 ja 2 §:ssä, hallintolain 14 §:ssä, hallintolainkäyttölain 17 §:ssä ja 18 §:n 3 momentissa sekä holhoustoimesta annetussa laissa (442/1999) säädetään. Ennen lapsen henkilöä tai varallisuutta koskevan päätöksen tekemistä lasta on kuultava tämän lain 5 §:n 2 momentissa säädetyllä tavalla. Pykälän 2 momentin mukaan edustajan tehtäviin ei kuulu lapsen päivittäinen hoito, kasvatusta tai muu huolenpito.

Lain 42 §:ssä säädetään edustajan vapauttamisesta tehtävästään. Pykälän 1 momentin mukaan jos edustajan määräämisen jälkeen ilmenee, että lapsella on Suomessa huoltaja, edustaja on vapautettava tehtävästään, jollei vapauttaminen ole lapsen edun vastaista. Edustaja voidaan vapauttaa tehtävästään, jos hän sitä pyytää tai on sairauden tai muun syyn vuoksi estynyt tai kykenemätön hoitamaan tehtävänsä taikka jos siihen on muu erityinen syy. Pykälän 2 momentin mukaan edustajan tehtävästä vapauttamista koskevan hakemuksen voi tehdä edustaja, 15 vuotta täyttänyt lapsi itse, vastaanotto- tai järjestelykeskus, jonka asiakkaaksi lapsi on rekisteröity, taikka lapsen huoltaja tai muu laillinen edustaja.

Kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1386/2010) 56 §:n 1 momentin mukaan oleskeluluvan pakolaiskiintiössä saaneelle lapselle ja sellaiselle ihmiskaupan uhriksi joutuneelle lapselle, jolla on oleskelulupa, määrätään edustaja viivytyksettä, jos hän on Suomessa ilman huoltajaa tai muuta laillista edustajaa. Myös muulle oleskeluluvan saaneelle lapselle, joka on Suomessa ilman huoltajaa tai muuta laillista edustajaa, voidaan määrätä edustaja. Pykälän 2 momentin mukaan hakemuksen edustajan määräämisestä tekee lapsen oleskelukunnan sosiaalihuoltolain (710/1982) 6 §:n 1 momentissa tarkoitettu toimielin. Ennen hakemuksen tekemistä lasta on kuultava ja lapsen etu otettava huomioon 4 §:ssä säädetyllä tavalla.

Edellä mainitun lain 58 §:n 1 momentin mukaan edustajan tehtävästä vapauttamiseen sovelletaan, mitä kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta annetun lain 42 §:n 1 ja 3 momentissa säädetään. Pykälän 2 momentin mukaan edustajan tehtävästä vapauttamista koskevan hakemuksen voi tehdä edustaja, 15 vuotta täyttänyt lapsi itse, lapsen oleskelukunnan sosiaalihuoltolain 6 §:n 1 momentissa tarkoitettu toimielin tai lapsen huoltaja. Lain 57 §:n mukaan tämän lain nojalla määrättävän edustajan kelpoisuuteen ja tehtäviin sovelletaan, mitä kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta annetun lain 40 ja 41 §:ssä säädetään.

Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheutonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Pykälän 2 momentin mukaan käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.

Hallintolain (434/2003) 2 luvussa säädetään hyvän hallinnon perusteista, muun muassa hallinnon oikeusperiaatteista. Lain hallinnon oikeusperiaatteita koskevan 6 §:n mukaan viranomaisen on kohdeltava hallinnossa asioivia tasapuolisesti sekä käytettävä toimivaltaansa yksinomaan lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin. Viranomaisen toimien on oltava puolueettomia ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Niiden on suojattava oikeusjärjestyksen perusteella oikeutettuja odotuksia. Lain 7 §:ssä (368/2014) säädetään palveluperiaatteesta ja palvelun asianmukaisuudesta. Pykälän mukaan asiointi ja asian käsittely viranomaisessa on pyrittävä järjestämään siten, että hallinnossa asioiva saa asianmukaisesti hallinnon palveluita ja viranomainen voi suorittaa tehtävänsä tuloksellisesti. Hyvää hallintoa toteuttavaan palveluperiaatteeseen kuuluu asiakkaan neuvonta. Neuvonnasta säädetään lain 8 §:ssä, jonka mukaan viranomaisen on toimivaltansa rajoissa annettava asiakkailleen tarpeen mukaan hallintoasian hoitamiseen liittyvää neuvontaa sekä vastattava asiointia koskeviin kysymyksiin ja tiedusteluihin. Lain 23 §:n säännöksen mukaan asia on käsiteltävä ilman aiheutonta viivytystä ja viranomaisen on esitettävä asianosaiselle tämän pyynnöstä arvio päätöksen antamisajankohdasta sekä vastattava käsitelyä etenemistä koskeviin tiedusteluihin.

Kunnallisesta viranhaltijasta annetun lain (304/2003) 17 §:ssä säädetään viranhaltijan yleisistä velvollisuuksista. Pykälän 1 momentin mukaan viranhaltijan on suoritettava virkasuhteeseen kuuluvat tehtävät asianmukaisesti ja viivytyksettä noudattaen asianomaisia säännöksiä ja määräyksiä sekä työnantajan työnjohto- ja valvontamääräyksiä.

Lastensuojelulain (417/2007) 25 §:ssä (88/2010) säädetään ilmoitusvelvollisuudesta. Pykälän 1 momentin (1111/2016) mukaan jonkin seuraavista tahoista palveluksessa tai luottamustoimessa oleva, vastaavissa tehtävissä toimeksiantosuhteessa tai itsenäisenä ammatinharjoittajana toimiva sekä kaikki terveydenhuollon ammattihenkilöt ovat velvollisia salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoittamaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he ovat

tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä: 1) sosiaali- ja terveydenhuolto tai lasten päivähoito; 2) opetustoimi; 3) nuorisotoimi; 4) poliisitoimi; 5) Rikosseuraamuslaitos; 6) palo- ja pelastustoimi; 7) sosiaalipalvelujen, lasten päivähoiton tai terveydenhuollon palvelujen tuottaja; 8) opetuksen tai koulutuksen järjestäjä; 9) seurakunta tai muu uskonnollinen yhdyskunta; 10) kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain (746/2011) 3 §:ssä tarkoitettu vastaanottokeskus tai järjestelykeskus; 11) hätäkeskustoimintaa harjoittava yksikkö; 12) koululaisten aamu- tai iltapäivätoimintaa harjoittava yksikkö; 13) Tulli; 14) rajavartiolaitos; 15) ulosottoviranomainen; 16) Kansaneläkelaitos. Pykälän 2 momentin mukaan myös muu kuin 1 momentissa tarkoitettu henkilö voi tehdä tällaisen ilmoituksen häntä mahdollisesti koskevien salassapitosäännösten estämättä. Pykälän 3 momentin (1302/2014) mukaan edellä 1 momentissa tarkoitetuilla henkilöillä on velvollisuus tehdä salassapitosäännösten estämättä ilmoitus poliisille, kun heillä on tehtävässään tietoon tulleiden seikkojen perusteella syytä epäillä, että lapseen on kohdistettu: 1) rikoslain (39/1889) 20 luvussa seksuaalirikoksena rangaistavaksi säädetty teko; tai 2) sellainen rikoslain 21 luvussa henkeen ja terveyteen kohdistuvana rikoksena rangaistavaksi säädetty teko, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta.

Arviointia

Tutkintapyyntö

Asiakirjoissa olevasta poliisilaitoksen tutkinnan päätöksestä 3.6.2017 ilmenee, että kaupungin sosiaaliryöön kirjallisen 3.2.2017 päivätyö tutkintapyyntöön johdosta oli suoritettu esitutkinta. Tutkinnan kohteeksi oli ilmoitettu alaikäisen ulkomaalaisen pojan/nuoren ja hänen edustajansa (kantelijan) välinen kanssakäyminen ja siihen liittyvät epäselvyydet. Asiasta oli kirjattu rikosilmoitus rikosnimikkeellä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. Asianomistajina asiassa olivat toinen turvapaikanhakija ja A. Asian johdosta oli pidetty moniammatillinen verkostopalaveri 4.4.2017, ja A oli kuultu videolle 13.4.2017 lasten ja nuorten oikeuspsykiatrisen yksikön henkilöstön toimesta tulkin avustuksella. A:n kuulemisessa ei ollut tullut ilmi mitään epäiltyyn seksuaalirikokseen viittaavaa näyttöä. A:n puhelin oli jäljennetty ja sen sisältö tutkittu. Siitä ei tullut ilmi mitään sellaista seikkaa, josta voisi epäillä jotakin seksuaalirikokseen viittaavaa tapahtuneen. Asianomistajan asemassa oli kuultu myös toista turvapaikanhakijaa 19.4.2017 poliisiasemalla. Tämän kuulemisessa ei ollut tullut ilmi mitään epäiltyyn seksuaalirikokseen viittaavaa.

Tutkinnan päätöksen mukaan tutkinnan kohteena olleelle kantelijalle oli ilmoitettu puhelimitse 12.5.2017, että häntä ei enää epäillä mistään rikoksesta. Kantelija oli ilmoittanut, että hänellä ei ollut tarvetta lausua tässä asiassa mitään, jos poliisi ei pitänyt kuulemistä tarpeellisena. Päätöksen mukaan esitutkinta oli lopetettu ei rikosta -perusteella.

Oikeuskanslerinvirastoon on hankittu poliisilaitoksen tutkinnan päätös 5.1.2018. Poliisilaitokselle oli tullut 25.4.2017 C:n ja kantelijan tutkintapyyntö, jonka mukaan heistä oli tehty kiusanteekomielessä väärä ilmianto koskien seksuaalista häirintää. Tutkinnan päätöksen mukaan esitutkintaa ei aloiteta, koska ilmoitustietojen ja muun selvityksen perusteella esiin ei ole tullut sellaisia seikkoja, joiden perusteella poliisin olisi syytä epäillä asiassa rikosta. Tutkinnan päätöksen mukaan asiassa ei ollut osoitettavissa mitään konkreettista tahallista kiusanteekomielessä tehtyä väärää ilmiantoa tai tahallista kunnianloukkaukseen viittaavaa valheellisen tiedon levittämistä, minkä myös tiedon välittäjä olisi itsekin mieltänyt tai tiennyt valheelliseksi.

OIKEUSKANSLERINVIRASTO

Totean, että muun muassa sosiaalihuollon palveluksessa olevalla henkilöllä on edellä mainitun lastensuojelulain 25 §:n 3 momentin perusteella velvollisuus tehdä salassapitosäännösten estämättä ilmoitus poliisille, kun heillä on tehtävässään tietoon tulleiden seikkojen perusteella syytä epäillä, että lapseen on kohdistettu rikoslain (39/1889) 20 luvussa seksuaalirikoksena rangaistavaksi säädetty teko. Säännöstä koskevan hallituksen esityksen (HE 164/2014 vp) yksityiskohtaisissa perusteluissa on todettu olevan suositeltavaa, että ilmoitusvelvolliset tahot ovat tarvittaessa yhteydessä poliisiin harkitessaan, ovatko ilmoituksen tekemiseen velvoittavat olosuhteet kyseisessä tapauksessa olemassa. Mahdollisuus konsultoida poliisia ilmoittamatta kyseessä olevan henkilön nimeä madaltaa ilmoittamiskynnystä ja sitä kautta nopeuttaa tiedonkulkua ja toisaalta ehkäisee väriin ilmoitusten tekoa. Ilmoituskynnys ei edellyttäisi täyttä varmuutta tai edes todennäköisiä syitä epäillä rikoksen tapahtuneen. Ilmoitusvelvollisuuden voisi laukaista esimerkiksi tilanne, jossa ilmoitusvelvollisella taholla on lapsen käyttäytymisen, lapsen puheiden, lapsen vanhemmista saatujen tietojen tai muiden henkilöiden ilmoitusten perusteella säännöksessä tarkoitettu tavoin syytä epäillä lapseen kohdistunutta rangaistavaa tekoa.

Saadun selvityksen perusteella sosiaalitoimi oli konsultoinut poliisia ennen kantelijaa koskevan tutkintapyynnön tekemistä. Sosiaalitoimen tutkintapyynnön johdosta oli suoritettu esitutkintatoimenpiteitä. Kantelijan ja C:n tekemän tutkintapyynnön johdosta ei ollut toimitettu esitutkintaa, koska asiassa ei ollut syytä epäillä rikosta. Edellä esitetyn perusteella katson, että kaupungin sosiaalitoimi ei ole menetellyt asiassa lainvastaisesti tai velvollisuuksiensa vastaisesti.

Edustajan määräämistä koskeva asia

Oikeuskanslerinvirastoon on hankittu käräjäoikeuden 2.11.2017 antama päätös edustajan vapauttamisesta tehtävästään ja uuden edustajan määräämisestä A:lle. Päätöksestä ilmenee, että kantelija ja A olivat 22.6.2017 saapuneella hakemuksellaan pyytäneet, että kantelija vapautetaan A:n edustajan tehtävästä ja että A:n uudeksi edustajaksi määrätään C. Päätöksen mukaan kantelijalle ja A:lla ei ollut hakijalegitimaatiota hakea uuden edustajan määräämistä, ja vaatimus oli jätetty tutkimatta. Kaupunki oli käräjäoikeuden pyynnöstä toimittanut 27.9.2017 lausuman, jossa oli pyydetty D:n määräämistä A:n uudeksi edustajaksi. Käräjäoikeus oli päätöksellään 2.11.2017 vapauttanut kantelijan A:n edustajan tehtävästä ja määrännyt tehtävään D:n.

Kantelija on kertonut saaneensa kesäkuussa 2017 pidetyssä kokouksessa sosiaalityöntekijältä neuvon tehdä käräjäoikeuteen hakemus uuden edustajan (C) määräämiseksi A:lle. Kantelijan otettua elokuussa yhteyttä käräjäoikeuteen hänelle oli kerrottu, että sosiaalitoimen tulee tehdä hakemus. Tällöin kantelija oli ottanut yhteyttä vs. sosiaalityöntekijään, joka on selvityksessään selostanut asian hoitamista.

Kotoutumisen edistämisestä annetun lain 56 §:n 2 momentin mukaan hakemuksen edustajan määräämisestä tekee lapsen oleskelukunnan sosiaalihuoltolain 6 §:n 1 momentissa tarkoitettu toimielin. Hyvään hallintoon kuuluu, että viranomaisen antamien neuvojen ja ohjeiden on oltava selkeitä ja täsmällisiä, jotta hallinnon asiakas voi niiden perusteella suunnitella toimintaansa, toteuttaa oikeuksiaan sekä välttää oikeudenmenetykset. Kunnallisen viranhaltijan on edellä mainitun säännöksen mukaan suoritettava virkasuhteeseen kuuluvat tehtävät asianmukaisesti. Asianmukaiseen toimintaan kuuluu muun muassa huolellisuus virkatehtävien hoidossa. Huolellisuuden vaatimus koskee myös hallintolain mukaista asiakkaan neuvontaa. Viran puolesta annettavien tietojen tulee olla oikeita. Saadun selvityksen perusteella kantelijalle annettu neuvonta vaikuttaa olleen virheellistä tai vähintäänkin epätasällistä. Totean, että kaupungin sosiaali-

toimessa ei ole menetelty hyvän hallinnon edellyttämällä tavalla ja riittävän huolellisesti neuvottaessa kantelijaa asian käsittelyssä.

Asian käsittelyn viipyminen

Kantelussa on arvosteltu yksityisen sijoituksen prosessin pitkää kestoja. Poliisille tehty tutkintapyyntö on viivästyttänyt asian käsittelyä useilla kuukausilla. Kuitenkin sosiaalitoimen menettely asiassa on perustunut edellä mainittuun lastensuojelulain säännökseen, ja kuten edellä on todettu, ei menettelyä voida pitää lainvastaisena tai velvollisuuksien vastaisena ottaen huomioon myös asiassa suoritettavat esitutkintatoimenpiteet ja tehdyt tutkinnan päätökset. Tutkintapyyntöön vuoksi yksityisen sijoituksen arvioinnin selvityshenkilöt oli vaihdettu, mutta selvitys on valmistunut tämän jälkeen varsin pian eli 6.6.2017. Selvityksessä edellytetyn uuden edustajan määrääminen A:lle on kestänyt sen sijaan varsin kauan eli se on toteutunut vasta 2.11.2017. Osittain viivästys on johtunut siitä, että A on kieltäytynyt hyväksymästä sosiaalitoimen ehdottamia edustajia. Edustajan määräämisen viivästymiseen on kuitenkin vaikuttanut myös kantelijalle annettu virheellinen tai vähintäänkin epätasällinen ohjaus edustajan vaihtamista koskevan hakemuksen tekemisessä sekä ilmeisesti myös sosiaalityöntekijän vaihtuminen ja siitä johtuneet katkokset tiedonkulussa.

Palvelutarpeen arvioinnin päättymistä koskevaa päätöstä (15.6.2017) ei ollut toimitettu kantelijalle A:n edustajana. Päätöksen toimittaminen oli viivästynyt huomattavasti, koska päätös oli postitettu vasta 4.9.2017.

Edellä esitetyn perusteella katson, että kaupungin sosiaalitoimi ei ole menettänyt A:n yksityisen sijoituksen selvitysprosessissa ja asian etenemisestä tiedottamisessa kaikilta osin hallintolain 23 §:n edellyttämällä tavalla. Asiassa ei ole toimittu myöskään virkatehtävien hoidon edellyttämällä huolellisuudella.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Kiinnitän kaupungin sosiaalitoimen huomiota edellä esittämiini näkemyksiin hallintolain 8 §:n 1 momentissa säädetyn neuvonnan antamisesta, huolellisuuteen virkatehtävien hoidossa ja asioiden viivytyksettömään käsittelyyn hallintolain 23 §:n mukaisesti.

Apulaisoikeuskanslerin sijainen

Kimmo Hakonen

Vanhempi oikeuskanslerinsihteeri

Irma Tolmunen

OIKEUSKANSLERINVIRASTO

KÄYNTIOSOITE Snellmaninkatu 1 A, Helsinki
POSTIOSOITE PL 20, 00023 Valtioneuvosto

PUHELIN 0295 16001
TELEFAKSI 09 160 23975

E-MAIL etunimi.sukunimi@okv.fi
INTERNET www.okv.fi